

Όταν οι Έλληνες ήταν ανεπιθύμητοι ξένοι...

Μετανάστες εν πλω προς το «όνειρο». Η εικόνα φαντάζει ίσως γραφική μετά έναν αιώνα, αλλά η πραγματικότητα ήταν συνήθως εφιαλτική.

Οι πετυχημένοι (πίσω οι εικόνες τους όταν οι ίδιοι έφθαναν στις ΗΠΑ) διώχνουν τους φτωχούς νεόφερτους (αμερικανικό σκίτσο της εποχής από το λεύκωμα «Όπου γη Ελλάδα...»).

Τέτοιες ημέρες πριν από ένα αιώνα γραφόταν για τον Ελληνισμό της διασποράς μια από τις πιο μαύρες σελίδες στην ιστορία του. Κάπου 2.000-3.000 Έλληνες μετανάστες στις ΗΠΑ έπεφταν θύματα της ξενοφοβίας στη Νότιο Ομάχα της Νεμπράσκα.

Είχαν διασχίσει τον Ατλαντικό, όπως εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι συμπατριώτες τους, κυνηγώντας το «αμερικανικό όνειρο». Δουλεύοντας σκληρά στους σιδηροδρόμους, τα σφαγεία και έχοντας μικροεπιχειρήσεις βρέθηκαν στο επίκεντρο μιας ρατσιστικής θύελλας. Βίωσαν έναν πραγματικό μαζικό διωγμό, που εξαπέλυσαν τα υπερσυντηρητικά, ακροδεξιά και καθυστερημένα στρώματα της περιοχής. Οι νοικοκυραίοι εναντίον των ύποπτων και επικίνδυνων ξένων, που απειλούσαν τον «νόμο και την τάξη». Όταν ολοκληρώθηκε ο κύκλος της βίας το σύνολο των Ελλήνων της ευρύτερης περιοχής ζήτησε καταφύγιο αλλού. Οι υπόλοιποι ξεριζώθηκαν.

Εκδίωξη

Για πολλά χρόνια η εκδίωξη των Ελλήνων της Ομάχα αποτελούσε σημείο αναφοράς και μνημείο για την εχθρότητα, που αντιμετώπισαν οι Έλληνες στην αμερικανική Δύση πριν γίνουν αποδεκτοί στις κοινωνίες της.

Η ιστορία της Ομάχα δεν ήταν η μοναδική τα πέτρινα χρόνια του πρώτου μεγάλου ελληνικού μεταναστευτικού προς τις ΗΠΑ. Ξεπερνούσε, όμως, σε μαζικότητα κάθε παροξυσμό κι έμεινε παροιμιώδης. Ένας Ελληνοαμερικανός καθηγητής από την περιοχή, που θα ασχοληθεί πολλά χρόνια αργότερα συστηματικά με τα επεισόδια, θα τα παραλληλίσει με τη «νύχτα των κρυστάλλων το 1938» στη ναζιστική Γερμανία.

Παρόμοια περιστατικά καταγράφονται κι αλλού. Αλλά τόσο αυτό όσο κι εκείνα τα σκέπασε η σκότη της ιστορίας. Η αμερικανική κοινωνία ήθελε να ξεχάσει τα ξενοφοβικά ξεσπάσματα, όπως και οι Έλληνες μετανάστες στη διαδικασία της αφομοίωσής τους.

Ξεφυλλίζοντας τις πολύ λίγες μελέτες για το μεταναστευτικό και τις ελάχιστες όπου αναφέρονται ομαδικές διώξεις Ελλήνων, προβάλλουν εικόνες που θυμίζουν σημερινές ρατσιστικές και ξενοφοβικές καταστάσεις. Ιδού μερικές μόνο της ίδιας περιόδου:

-Στο Πίτσμπουργκ (Πενσιλβάνια) «οι εντόπιοι εύρον ως αφορμήν τον φόνον ενός μαύρου δια να δημιουργήσουν ταραχάς κατά των Ελλήνων και ολίγον δειν θα είχωμεν επανάληψιν των θλιβερών σκηνών της Ομάχας...»

-Στο «Ροντάϊλαντ, όπου οι Έλληνες ασχολούνται εις την αλιείαν αστακών, οι Αμερικανοί αλιείς εξηγέρθησαν ζητούντες την εκδίωξίν των ως μη όντων Αμερικανών πολιτών. Ευτυχώς ο διωγμός εματαιώθη...»

-«Εις την Φλόριδαν κατά το έτος 1911 οι ιθαγενείς (ντόπιοι) εβύθισαν Ελληνικόν σπογγαλιευτικόν του οποίου τα πλήρωμα επνίγη...»

Ο κατάλογος είναι μικρός με επιθέσεις εναντίον Ελλήνων στη Βιρτζίνια, στο Κάνσας Σίτι, στο Ντέιτον του Οχάιο και αλλού. Για «αθρόους διωγμούς » γίνεται λόγος στην πρώτη αξιόλογη μελέτη για το μεταναστευτικό, απ' όπου αντλούνται και τα προηγούμενα περιστατικά. Πρόκειται για το συλλογικό έργο φοιτητών «Η Ελληνική μετανάστευση», με πρόλογο του καθηγητή Ανδρέα Ανδρεάδη, ο οποίος είχε και την ιδέα για την έκδοση το 1917.

Ανάμεσα σε άλλα πολλά, διαπιστώνεται εκεί ότι διαβάζοντας κάποιος τον Τύπο θα «πεισθή ακραδάντως ότι κυοφορείται γενική εξέγερσις κατά των ξένων εργατών και ιδία των Ελλήνων». Προβλέπεται ότι αυτή θα έχει «ως άμεσον αποτέλεσμα την εκτόπισιν των εργατών τούτων από των διαφόρων εργασιών, εξαιρουμένων των αγροτικών».

Η πρόβλεψη, βεβαίως, δεν επαληθεύτηκε και είναι πολύ γνωστή η πορεία των Ελλήνων μεταναστών. Αλλά είναι ενδεικτική για τις προκαταλήψεις και την εχθρότητα, που είχαν ν' αντιμετωπίσουν ως μετανάστες δεύτερης κατηγορίας, σ' ένα έθνος μεταναστών, όπως οι ΗΠΑ.

Η πρώτη συστηματική μελέτη

Πρώτος που ασχολήθηκε συστηματικά με τους διωγμούς των Ελλήνων στη Ν. Ομάχα ήταν ο ελληνοαμερικανός καθηγητής Τζον Μπίτζες. Η μελέτη του δημοσιεύτηκε τη δεκαετία του 1970 και βραβεύτηκε. Ο ίδιος επανήλθε αργότερα με νέα στοιχεία στο θέμα-ταμπού. Σύμφωνα μ' αυτά, μετά την αναθεώρηση της θανατικής ποινής σε βάρος του Μασουρίδη, δύο αστυνομικοί σκότωσαν τον Ιούνιο του 1910 έναν Έλληνα μετανάστη. Σχεδόν στο ίδιο σημείο, όπου είχε πέσει νεκρός από τις σφαίρες του Μασουρίδη ο Αμερικανός αστυφύλακας! Θύμα της «βεντέτας» φέρεται να είναι ο 23χρονος Ν. Τζιμίκας από τα Γρεβενά. Η υπόθεση κρατήθηκε μυστική από τις Αρχές της Νεμπράσκα...

Το ανατριχιαστικό χρονικό του διωγμού

19 Φεβρουαρίου 1909: Ο νεαρός Έλληνας μετανάστης Γιάννης Μασουρίδης (βρισκόταν από το 1906 στις ΗΠΑ) συλλαμβάνεται, έπειτα από καταγγελία ότι «είχε σχέσεις» με 17χρονη Αμερικανίδα. Καθ' οδόν προς το αστυνομικό τμήμα, ο Έλληνας τραυματίζεται και ο αστυνομικός πέφτει νεκρός, ύστερα από ανταλλαγή πυροβολισμών. Ο Μασουρίδης καταφέρνει να γυρίσει στο σπίτι του. Αστυνομικοί τον συλλαμβάνουν εκεί και τον κακοποιούν μέχρι αναισθησίας. Εκατοντάδες εξαγριωμένοι κάτοικοι σπεύδουν με σκοπό να τον λιντσάρουν (ο «νόμος» του Λιντς επιβίωνε ακόμη). Τελικά, φυγαδεύεται ζωντανός από την αστυνομία στην πρωτεύουσα της Πολιτείας.

20 Φεβρουαρίου: Προπαγανδιστική εκστρατεία κατά των «βρωμερών» Ελλήνων. Προβάλλει η αξίωση να «εξοριστούν» από την περιοχή. Συγκαλείται για την επομένη μέρα συλλαλητήριο.

21 Φεβρουαρίου: Πογκρόμ κατά των Ελλήνων και όσων έμοιαζαν με Έλληνες. Επιθέσεις με τραυματίες, καταστροφές καταστημάτων, περιουσιών και λεηλασίες. Περίπου 1.300 Έλληνες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πόλη και μαζί τους άλλοι Βαλκάνιοι.

Μάρτιος: Απεσταλμένος της ελληνικής πρεσβείας στις ΗΠΑ, που φθάνει στην πόλη για να καταγράψει τις καταστροφές, συστήνει στους εναπομείναντες Έλληνες να είναι «κόσμιου» και «να μη ομιλώσιν εις τας γυναίκας» όταν τις συναντούν στο δρόμο!

Ιούνιος 1909: Ο Μασουρίδης καταδικάζεται σε θάνατο δι' απαγχονισμού (οι ένορκοι αποφάσισαν μετά 19ωρη συνεδρίαση). Σύμφωνα με την κατηγορία πυροβόλησε και σκότωσε τον αστυνομικό επιχειρώντας να διαφύγει. Κατά τον ίδιο επιχείρησε να πετάξει το όπλο του, όταν τον έπιασαν για να μην πληρώσει το βαρύτατο πρόστιμο. Ο αστυνομικός τον πυροβόλησε τότε και τον τραυμάτισε. Αμυνόμενος πυροβόλησε κι αυτός (η σφαίρα βρήκε τον αστυνομικό στην καρδιά).

Μάιος 1910: Το Ανώτατο Δικαστήριο της Νεμπράσκα ακύρωσε τη θανατική ποινή, λόγω ανεπάρκειας στοιχείων και παραλείψεων στη διαδικασία. Επέβαλε στον Μασουρίδη συνολική ποινή 14 ετών. Αυτός έμεινε στις φυλακές πεντέμισι χρόνια και μετά επέστρεψε στο χωριό του στην Ελλάδα.

Το πρώτο κύμα

Το πρώτο μαζικό μεταναστευτικό κύμα προς την Αμερική πρωτοεμφανίζεται στη δεκαετία του 1890. Μέχρι το 1920 περίπου 400.000 Έλληνες, από το μισό εκατομμύριο που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα δουλεύουν στις ΗΠΑ. Οι περισσότεροι απ' αυτούς σε συνθήκες παρόμοιες με εκείνες των σημερινών μεταναστών.

5.000 με υπηκοότητα

Στην αμερικανική απογραφή του 1910 αναφέρονται μόλις 5.000 περίπου Έλληνες που έχουν αποκτήσει την αμερικανική υπηκοότητα. Αλλά και στην επόμενη απογραφή, του 1920, ο αριθμός δεν φθάνει τις 30.000. Οι περισσότεροι απ' αυτούς την είχαν αποκτήσει, υπηρετώντας στον στρατό κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Διάλυση της κοινότητας

Η ελληνική κοινότητα της Ν. Ομάχα στη Νεμπράσκα ιδρύθηκε το 1908 (Έλληνες αναφέρονται στην περιοχή από τη δεκαετία του 1880). Μικρέμποροι, εργάτες στα τοπικά σφαγεία και τους σιδηροδρόμους έφθαναν τους 2-3 χιλιάδες, σ' έναν πληθυσμό 35.000. Μετά το πογκρόμ παρέμειναν εκεί λιγότερα από 60 άτομα.

ΡΕΠΟΡΤΑΖ - ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ Ν. ΟΜΑΧΑ

Λιθοβολούσαν ανθρώπους και καίγανε σπίτια...

Στις ελληνικές εφημερίδες την περίοδο των γεγονότων δεν υπάρχουν αναφορές. Τα πρώτα ρεπορτάζ θα δουν το φως τον Απρίλιο του 1909. Το πληρέστερο δημοσιεύτηκε σε δύο συνέχειες στο αθηναϊκό «Σκριπ» και ήταν συγκλονιστικό. Σύμφωνα με όσα γράφτηκαν τότε μετά τη δολοφονία του Αμερικανού αστυνομικού:

Τοπικά δημοσιεύματα καταφέρονταν «κατά των Ελλήνων και παρεκίνουν τον λαόν εις εξέγερσιν, δύο επίσης βουλευταί της Nebraska και ο Δήμαρχος της S. Omaha προσεκάλουν τον λαόν εις συλλαλητήριον». Πράγματι αυτό έγινε την επομένη έξω από το Δημαρχείο και «αφού ηγόρευσαν οι ρήτορες και εξώθησαν τον λαόν εις επίθεσιν κατά των Ελλήνων ο όχλος ώρμησε κατά των Ελληνικών καταστημάτων και επέφερεν τελείαν καταστροφήν».

-«Είναι αδύνατον να περιγραφή η αγριότης, την οποίαν επέδειξεν ο Αμερικανικός λαός... Ελιθοβόλησε τους Έλληνας, κατέστρεψε τα καταστήματά των και εν τέλει έθεσεν πυρ εις τας οικίας των...»

-« Το επιτεθέν εναντίον των Ελλήνων πλήθος και καταστρέψαν τα καταστήματα αυτών συνίστατο εξ ανθρώπων της κατωτάτης κοινωνικής τάξεως?» Αλλά το έκανε αυτό με την «αδράνεια ή μάλλον την ενοχήν της αστυνομίας ως και μερίδος του Τύπου». Εξακριβώθηκε ότι « η αστυνομία της S. Omaha όχι μόνον δεν επιχείρησεν να ματαιώση την επίθεσιν του όχλου, επιβάλλουσα την ισχύν του νόμου, αλλ' υπεβοήθησεν εις την καταστροφήν».

-«Εις όλα τα σημεία της πόλεως είχε κηρυθεί αμείλικτος διωγμός εναντίον των Ελλήνων. Εις την περίστασιν ταύτην ο Αμερικανικός λαός υπερέβη και αυτούς του Βουλγάρους. Η κατάσταση αυτή διήρκεσε μέχρι της 19ης νυκτερινής ώρας, οπότε συνεπλήρωσαν το έργον της καταστροφής και μετέβησαν εις τας οικίας των ήσυχοι και με την συνείδησιν αναπαυμένην ότι εξετέλεσαν το καθήκον των».

Με μίσος

Τα ρεπορτάζ συνοδεύουν περιγραφές μεταναστών (αρκετοί αμύνθηκαν αποκλεισμένοι σε ελληνικό καφενείο) και «σπαρακτικά λεπτομέρεια της καταστροφής».

Η εξήγηση που δίνεται για το πογκρόμ είναι «το μίσος» άλλων μεταναστών και ιδιαίτερα των Γερμανών: «Οι Έλληνες αφού εγκαταστάθηκαν εν S. Omaha και ήρχισαν να ανοίγουν διάφορα μικρομάγαζα... Οι Βοημοί βλέποντες τας εμπορικές προόδους των Ελλήνων και την πολιτικήν αυτών δύναμιν ήρχισαν ν' ανησυχούν και να σκέπτονται περί εκτοπίσεως αυτών. Την ευκαιρίαν έδωσεν ο φόνος του αστυφύλακος...»

Η αιτία του «μίσους», πάντως, δεν ήταν αποκλειστικά αυτή. Οι Έλληνες μετανάστες, όπως σημειώνουν σύγχρονοι ιστορικοί, είχαν φθάσει στην περιοχή ως απεργοσπάστες σε εταιρεία συσκευασίας κρεάτων. Αυτό σε συνδυασμό με την προσφορά φθηνής εργασίας στους σιδηροδρόμους προκαλούσε εχθρότητα.

Το αποτέλεσμα ήταν ν' αποξενωθούν από τους άλλους κατοίκους της πόλης και να γίνουν στόχος συχνών επιθέσεων. Ο τοπικός Τύπος άρχισε να δημοσιεύει άρθρα στα οποία οι Έλληνες περιγράφονταν ως «πρόβλημα» και «απειλή», παρενοχλούσαν τις γυναίκες, ζούσαν σε ανθυγιεινές συνθήκες και άλλα συναφή. Έφτασαν, μάλιστα, στο σημείο να καταγγέλλονται ως εστίες μόλυνσεων των κρεάτων που συσκευάζανε και επομένως κίνδυνος για τη δημόσια υγεία!

Από το σημείο αυτό έως το πογκρόμ η απόσταση δεν ήταν πολύ μεγάλη...

«Αίσχος δι' όλους»

Οι πρώιμες μελέτες για τους Έλληνες μετανάστες στα ΗΠΑ, που γράφτηκαν κατά τη δεκαετία του 1920, σ' αντίθεση με μεταγενέστερες, κάνουν μνεία του πογκρόμ της Σάουθ Ομάχα. Ο Αλέξανδρος Κρίκος το 1915, σε μελέτη του («Η «θέσις του ελληνισμού εν Αμερική»), προβάλλοντας θέσεις κατά της μετανάστευσης για εθνικούς λόγους, σημειώνει σχετικά : «Οι διωγμοί της Ομάχας, του Κόνσις Μπλοφς, της Χόκταμ και άλλων πόλεων ολίγον διαφέρουν των κατά των πρώτων χριστιανών υπό των εθνικών και των υπ' αυτών κατόπιν κατά των Εβραίων. Η δε περιγραφή αυτών θ' αποτελεί αίσχος δια τους Αμερικανούς όσον και δι' ημάς τους διωκόμενους».

Τ. Κατσιμάρδος
katsimar@yahoo.gr

Έθνος 21/2/2010